

залежить від того, наскільки буде високо піднята планка вимог до суб'єктів кримінальної процесуальної діяльності, перш за все, до дізнавачів, детективів, слідчих, прокурорів, слідчих суддів та суддів.

Список використаних джерел:

1. Попелюшко В.О. «Мала» судова реформа в Україні та захист прав громадян. Острог, Національн. ун-т «Острозька академія», 2003. 123 с.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України : затв. Законом України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. Верховна Рада України: [сайт] URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-1775>.
3. Постанова Верховного Суду від 15 вересня 2021 року у справі № 711/3111/198: [сайт]. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/99687323>.
4. Шумило М.Є. Реабілітація в кримінальному процесі України. Харків: Арсіс, 2001. 320 с.

Кривицький Юрій Віталійович,
доцент кафедри теорії держави та права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

**ПРОБЛЕМАТИКА РЕФОРМУВАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО
ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ В НАУКОВИХ
ПРАЦЯХ С.М. СТАХІВСЬКОГО**

Науково-дослідна робота кафедри закладу вищої освіти є однією з ключових сфер її діяльності поряд з освітньою, методичною, виховною та іншими. Адже кафедра – не просто певна кількість науково-педагогічних працівників, а скоріше стиль навчання, атмосфера пізнання світу, мотиваційне поле наукового осмислення реальності, місце наукового пошуку, оскільки саме навколо науки й організовується сучасна вища школа. Звідси слідує, що науково-дослідна робота кафедри – це один із провідних видів діяльності науково-педагогічних працівників закладу вищої освіти, що спрямована на пізнання та перетворення навколишньої дійсності за допомогою наукового інструментарію. Науково-дослідна робота кафедри закладу вищої освіти охоплює, насамперед, забезпечення високоєфективної, якісної науково-дослідної й інноваційної діяльності кафедри через проведення її науково-педагогічними працівниками та здобувачами вищої освіти досліджень за затвердженими в установленому порядку напрямками розвитку науки і техніки [1, с. 20].

Формування науково-дослідного потенціалу кафедри кримінального процесу безпосередньо та нерозривно пов'язано із становленням і сторічним поступом Національної академії внутрішніх справ (далі – академія, НАВС). За сорокарічний період свого функціонування кафедра кримінального процесу академії перманентно

перебуває у процесі розвитку, самовдосконалення, вирішуючи різнопланові питання освітньо-методичного, наукового, кадрового та організаційного спрямування. На теперішній час, зокрема в умовах воєнного стану, кафедра кримінального процесу НАВС здійснює підготовку здобувачів вищої освіти, перепідготовку та підвищення кваліфікації слухачів з дисциплін кримінально-процесуального циклу, організації діяльності адвокатури, прокуратури та судоустрою. Викладачі кафедри беруть активну участь у проведенні занять для працівників правоохоронних органів, підготовці наукових висновків з питань реалізації кримінального процесуального права, готують пропозиції та рекомендації стосовно вдосконалення кримінального процесуального законодавства і практики його застосування.

Водночас життя висуває на порядок денний низку нових проблем, які потребують доктринального опрацювання, зокрема фундаментальні та прикладні питання, що пов'язані з істотними перетвореннями, прогресивними трансформаціями суспільних відносин й охоплюються реформаційною проблематикою. При цьому підвищений науковий інтерес до теорії і практики проведення реформ обумовлюється спробами раціонального управління суспільною динамікою. Реформаційна проблематика займає важливе місце в науковому доробку працівників кафедри кримінального процесу НАВС різних поколінь, наприклад, доктора юридичних наук, професора Сергія Миколайовича Стахівського (1958–2009 рр.). Як висококваліфікований науково-педагогічний працівник, один із провідних фахівців у галузі вітчизняного кримінального процесуального права С.М. Стахівський брав активну участь у правотворчій діяльності зі створення й оновлення кримінально-процесуального законодавства, нормативно-правових актів, що регулюють діяльність судових і правоохоронних органів України [2, с. 176]. Окрім того, С.М. Стахівський був консультантом Комітету Верховної Ради України із законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності та Ради національної безпеки і оборони України, членом редакційної колегії журналу «Правозахисник», Спілки процесуалістів України. У науковому доробку С.М. Стахівського більше 100 опублікованих праць, серед яких науково-практичні коментарі, фахові наукові статті, монографії, підручники, навчальні посібники тощо [3, с. 4].

Так, у науковій праці «Реформування органів досудового розслідування в умовах реалізації Концепції судово-правової реформи України та європейської інтеграції» (2001 р.) учений-правознавець зазначає, що якщо за останні 20 років не було зроблено вибору, не було знайдено спільних рішень, які задовольняли б усіх, то, мабуть, варто зупинитись на тому, що є. Політична й економічна нестабільність в Україні вказує на те, що зосередити увагу слід не на системі досудового слідства, а на прийнятті нового кримінально-процесуального закону. І прислухатись при цьому до науковців і практиків, а не просто копіювати правові ідеї кримінального

судочинства інших країн чи їх невдалі експерименти. Вимогою чинної Конституції України є передача органів досудового слідства від прокуратури до інших відомств. Тому вважаємо доречним залишити слідчі апарати у Службі безпеки України, Міністерстві внутрішніх справ України та Державній податковій адміністрації України, розподіливши між ними прокурорську підслідність. Якщо ж вона буде передана поетапно до органів внутрішніх справ України, то до їхнього складу необхідно передати і штатну численність прокурорських слідчих. При цьому наступним кроком має бути покращення матеріального забезпечення працівників слідчих підрозділів і посилення їх соціального захисту [3, с. 251].

В іншій науковій публікації на тему «Питання розробки та реалізації Концепції реформування кримінальної юстиції України: кримінально-процесуальний аспект» С.М. Стахівський констатує, що станом на 2008 р. Україна залишилась однією з останніх держав на пострадянському просторі, яка не прийняла нового кримінально-процесуального закону. Причиною цього є низка чинників, але основним з них є відсутність єдиного підходу до реформування кримінального судочинства, в тому числі й кримінально-процесуального права. У жовтні 2007 р. Національною комісією із зміцнення демократії та утвердження верховенства права було подано на обговорення правників України проєкт Концепції реформування кримінальної юстиції України. Після висловлених критичних зауважень текст проєкту Концепції дещо редакційно змінено і в грудні 2007 р. направлено для повторного обговорення. При ознайомленні з першим проєктом виникла низка питань стосовно термінів, які там використовуються та запозичені із законодавства країн Західної Європи, США тощо. Насамперед, що таке кримінальна юстиція, як узгоджується це поняття з категорією «кримінальне судочинство». Уже в другому варіанті проєкту його розробники присвятили термінології цілий розділ. Однак з урахуванням певних редакційних змін у цілому проєкт Концепції викликає низку зауважень, а то й просто запитань [3, с. 252]. Ці та інші висновки, зауваження і пропозиції С.М. Стахівського знайшли розвиток у науковій статті «Новий Кримінально-процесуальний кодекс України: хто замовляє музику...?» (2008 р.). На думку вченого, кримінально-процесуальний кодекс – це закон, що встановлює порядок реалізації не правил про меценатство чи інший вид благодійності. Кримінально-процесуальний закон встановлює порядок реалізації норм кримінального закону, а останній визначає, які діяння конкретних осіб є небезпечними для інших членів суспільства, встановлює за них покарання. Тому в основі кримінально-процесуальної діяльності лежить державний примус (а інакше й бути не може у кримінальному судочинстві) щодо одних осіб з метою забезпечення захисту інших членів суспільства. Цілком очевидно, що кримінально-процесуальний закон встановлює баланс між правами і свободами людини та обов'язком держави боротися зі

злочинами. Цей підхід має ґрунтуватися на верховенстві права [4, с. 54]. Звичайно, ніхто не заперечує проти використання в ході розробки нового Кримінально-процесуального кодексу України положень міжнародних, зокрема європейських конвенцій, та інших законодавчих актів. Однак це має бути не технічне копіювання положень кримінально-процесуального законодавства зарубіжних країн, які навряд чи «приживуться» в національному законодавстві з його віковими традиціями (і не гіршими, ніж в інших країнах) у законодавчій і правозастосовній діяльності. Однозначно, що імплементації підлягають правові правила, що не суперечать духові та правовим традиціям (культури) Українського народу.

Інакше виникає запитання, чому ми так пишаємося видатним українським гетьманом Пилипом Орликом та його Конституцією, чому любимо цитувати Великого Кобзаря щодо «чужого навчатись і свого не цуратись»? Адже про них ми повинні згадувати і використовувати їх надбання (як і багатьох інших славетних українців за духом, а не за національністю) не тільки у дні свят, а й буденної законодавчої діяльності. І останнє. У зв'язку з необхідністю зміни кримінального закону робочі групи з його підготовки повинні співпрацювати в тісному контакті, приміром, з метою використання єдиної термінології, поняттєвого апарату тощо. І вже прийнятий кримінально-процесуальний кодекс не експериментувати на всьому суспільстві, а обмежитись декількома областями – хоча б на один рік. Після цього, піддавши аналізу здобутки і недоліки, внести зміни до цього закону й тоді надати йому юридичної сили по всій території нашої прекрасної Батьківщини під назвою Україна [4, с. 57].

Отже, питання реформування вітчизняного кримінального процесуального права є важливим напрямом науково-дослідної роботи кафедри кримінального процесу НАВС, що знаходить вираження в наукових працях її працівників різних історичних генерацій, зокрема доктора юридичних наук, професора С.М. Стахівського. Наукова діяльність С.М. Стахівського, поряд з іншим, була спрямована на реформування, вдосконалення, оновлення кримінального процесуального права та законодавства, кримінального судочинства України з урахуванням вітчизняних правових традицій і зарубіжного правового досвіду. Наукові праці (монографії, дисертації, статті, тези доповідей) викладачів кафедр академії, зокрема кримінального процесу, яка в цьому році відзначає 40 років від дня створення, що присвячені реформуванню правових та державних явищ, становлять важливий компонент історіографії правової реформи, тобто стану та перспектив розроблення цієї дослідницької тематики, творчий доробок і спадок окремих фахівців із цього приводу. Разом з тим, рівень дослідженості того чи іншого феномена, в тому числі правової реформи, потрібно визначати не лише за кількістю присвячених йому публікацій, хоча і цей показник є досить вагомим. Так чи інакше, увага наукової спільноти до того чи іншого праводержавного явища трансформується в певний

результат через «перехід кількості в якість». Не менш важливою є здатність вітчизняної юридичної науки переконливо відповісти на питання стосовно природи досліджуваного явища, його місця та ролі, будови, функцій у певній системі координат [1, с. 21].

Список використаних джерел

1. Кривицький Ю. В. Реформаційна проблематика в наукових працях викладачів кафедри теорії держави та права Національної академії внутрішніх справ. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2021. № 1 (21). С. 15–23. doi: <https://doi.org/10.33270/04212101.15>.

2. Київський національний університет внутрішніх справ: доктори наук і професори : довідник / Уклад. : О. М. Джужа та ін. Київ : Київ. нац. ун-т внутр. справ, 2008. 220 с.

3. Стахівський С. М. Проблеми реформування кримінально-процесуального законодавства : вибрані твори / Упоряд. : А. П. Запотоцький, О. Є. Омельченко, Д. О. Савицький. Київ : Бізнес Медіа Консалтинг, 2010. 276 с.

4. Стахівський С. Новий Кримінально-процесуальний кодекс України: хто замовляє музику...? *Право України*. 2008. № 4. С. 54–58.

Крицька Ірина Олександрівна,

старший викладач кафедри кримінального процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, кандидат юридичних наук

НЕДИСКРИМІНАЦІЯ, ТРАНСПАРЕНТНІСТЬ І СУБСИДАРНІСТЬ ЯК БАЗОВІ ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Одним із базових європейських документів, присвячених проблемам використання штучного інтелекту (далі – ШІ) в різних суспільних сферах життя, зокрема і в правовій сфері, є «Біла книга про штучний інтелект: європейський підхід до досконалості та довіри», що була опублікована Європейською комісією 19 листопада 2020 р. У ній яскраво простежується переваги та недоліки цих прогресивних технологій, адже, з одного боку, у вступній частині наголошується на швидкому розвитку ШІ та його позитивному впливі на наше життя (наприклад, в питаннях покращення охорони здоров'я шляхом більш точної діагностики, підвищення ефективності виробничих систем завдяки прогнозованому технічному обслуговуванню, гарантування більш високого ступеню безпеки для європейців тощо). Водночас, з іншого боку, у цьому документі так само підкреслюється той факт, що ШІ тягне за собою ряд потенційних ризиків, таких як непрозоре прийняття рішень, дискримінація за ознакою статі або інші види дискримінації, втручання у приватне життя або використання у злочинних цілях [1].